

**Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation vid
Polismyndigheten, region Syd**

1. SAMMANFATTNING

Polismyndigheten har beslutat om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation trots att lagliga förutsättningar för beslutet inte förelegat. Beslutet om inhämtning har verkställts. Dessutom har uppteckningarna av inhämtade uppgifter funnits tillgängliga hos Polismyndigheten i en månad innan de förstördes.

Nämndens granskning visar att såväl föredragandena som beslutsfattaren saknat erforderliga kunskaper gällande hantering av ärenden enligt inhämtningslagen. Trots detta har beslutsfattaren förlitat sig på de uppgifter som föredragandena lämnat vid föredragningen och fattat det aktuella beslutet utan att dessförinnan själv sätta sig in i regelverket.

Nämnden ser allvarligt på det inträffade och konstaterar att Polismyndighetens felaktiga hantering av inhämtningsärendet är betänklig.

Innehåll

1. SAMMANFATTNING.....	1
2. BAKGRUND M.M.....	3
3. UTREDNINGEN	3
3.1 Genomförande.....	3
3.2 Iakttagelser	4
3.3 Polismyndighetens remissvar.....	4
4. NÄMNDENS BEDÖMNING	5
5. BESLUT	6

2. BAKGRUND M.M.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden granskar kontinuerligt underrättelser om beslut enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) som kommer in till nämnden.

Den 14 augusti 2015 mottog nämnden en underrättelse avseende ett inhämtningsbeslut som fattades av Polismyndigheten, region Syd, den 3 juli 2015. Inhämtningen avsåg brottslighet som ansågs innefatta grovt penningtvättsbrott. För grovt penningtvättsbrott är föreskrivet fängelse i lägst sex månader (5 § första stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott). Inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen får, såvitt är av intresse här, göras endast avseende brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år (2 § första punkten inhämtningslagen).

Det förhållandet att beslutet om inhämtning saknat laglig grund utgör ett fel som skulle kunna utgöra brott. Nämnden beslutade därför den 18 november 2015 att anmäla förhållandena till Åklagarmyndigheten i enlighet med bestämmelserna i 20 § förordningen (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.¹

Med anledning av nämndens anmälan beslutade en åklagare vid Särskilda åklagarkammaren den 2 december 2015 att inleda en förundersökning rörande tjänstefel. Samma åklagare beslutade den 7 mars 2016 att lägga ned förundersökningen med hänvisning till att den aktuella gärningen var att bedöma som ringa tjänstefel och därför inte var straffbar. Nämnden återupptog därefter sin granskning i ärendet.

Syftet med granskningen har varit att utreda omständigheterna kring beslutsfattandet och vilka åtgärder som Polismyndigheten vidtagit med anledning av det inträffade.

3. UTREDNINGEN

3.1 Genomförande

Nämnden har tagit del av handlingarna i inhämtningsärendet och förundersökningsmaterialet rörande tjänstefel samt Polismyndighetens beslutsprotokoll i fråga om disciplinansvar daterat den 14 mars 2016. Polismyndigheten har därefter anmodats att besvara vissa frågor. Av remissvaret skulle särskilt framgå Polismyndighetens egen bedömning av det

¹ Se nämndens uttalande den 18 november 2015 ”Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation vid Polismyndigheten, region Syd” (dnr 169-2015).

inträffade och vilka åtgärder som myndigheten vidtagit för att förhindra likande fel vid hantering av ärenden enligt inhämtningslagen.

3.2 Iakttagelser

Av de handlingar som nämnden tagit del av framgår i huvudsak följande.

Beslutet om inhämtning fattades den 3 juli 2015 av en polismästare som vid tidpunkten vikarierade som chef på regionala underrättelseenheten. Inför beslutsfattandet föredrogs ärendet av två anställda vid Polismyndigheten. De två föredragandena hade inte någon tidigare erfarenhet av att hantera ärenden enligt inhämtningslagen. Beslutsfattaren hade dock fattat några inhämtningsbeslut tidigare och har en juridisk utbildning.

Under föredragningen ställde beslutsfattaren vissa frågor till föredragandena och uppmanade dem att kontrollera de legala förutsättningarna för den tilltänkta inhämtningen med en på området erfaren tjänsteman. Den aktuella personen fanns emellertid inte att tillgå. Beslutsfattaren förlitade sig på att de två föredragandena hade ”koll” och fattade beslutet om inhämtning utan att dessförinnan själv kontrollera att de rättsliga förutsättningarna för detsamma var uppfyllda.

Beslutet om inhämtning verkställdes den 3 juli 2015 och de begärda uppgifterna kom Polismyndigheten till handa några dagar senare. Vid Polismyndighetens månatliga genomgång den 7 augusti 2015 upptäcktes att beslutet var fattat ”på felaktiga grunder”. Någon bearbetning av de inhämtade uppgifterna hade då ännu inte skett och samma dag fattades beslut om att uppteckningarna av de inhämtade uppgifterna omedelbart skulle förstöras. Eftersom någon bearbetning av materialet inte hade skett ansåg berörda befattningshavare att det felaktiga inhämtningsbeslutet inte hade medfört någon kränkning av den enskildes personliga integritet.

Polismyndigheten beslutade den 14 mars 2016 att inte inleda ett disciplinärt förfarande med anledning av det inträffade. Som skäl för beslutet framfördes bl.a. följande. ”Som framgår av hållna förhör saknades vid tidpunkten för händelsen i polisregion Syd skriftliga direktiv, anvisningar, föreskrifter eller annan handledning för hur föredragning av ärenden inför beslut om inhämtningslagen ska genomföras. Därför gör polisregionen bedömningen att någon polisanställd, med hänsyn till samtliga omständigheter, inte kan klandras.”

3.3 Polismyndighetens remissvar

Polismyndigheten har i remissvar sammanfattningsvis anfört följande.

Polismyndigheten önskar inte tillägga eller förändra några uppgifter i förundersökningsmaterialet och myndighetens egen bedömning av det inträffade framgår av Polismyndighetens beslutsprotokoll den 14 mars 2016.

Med anledning av det inträffade har följande åtgärder vidtagits vid region Syd.

- Under sommaren 2015 togs en lathund för inhämtningslagen fram för regionalt behov. Lathunden skickades till samtliga chefer på regionens underrättelseenhet i augusti samma år för vidaredistribution till handläggare och analytiker.
- En ny rutin har inrättats där samtliga beslut om inhämtning ska passera en på området erfaren tjänsteman för kontroll före föredragning och beslutsfattande.
- Beslutsnivån för beslutsfattande enligt inhämtningslagen ligger numera enbart på chefen för regionala underrättelseenheten i region Syd.
- Region Syd har vidare deltagit i en arbetsgrupp för framtagande av nationella riktlinjer för inhämtning enligt inhämtningslagen som Nationella operativa avdelningen varit sammankallande i under våren 2016.
- Initiativ har tagits till en digital nationell enhetlig blankett med bl.a. tvingande val avseende brottslig verksamhet vilket ska säkerställa att andra brott än de som uppfyller kraven för inhämtning inte läggs till grund för inhämtningsbeslut.

4. NÄMNDENS BEDÖMNING

Inhämtning enligt inhämtningslagen utgör ett hemligt tvångsmedel. Det sker ingen domstolsprövning av myndigheternas beslut och det finns inte heller någon underrättelseskyldighet i förhållande till den enskilde. Att brottsbekämpande myndigheter enligt inhämtningslagen får besluta om sådana åtgärder utan föregående domstolsprövning innebär att det måste ställas höga krav på kunskap och noggrannhet vid myndigheternas tillämpning av lagen.

Nämnden har tidigare konstaterat att beslutet om inhämtning saknar laglig grund.² Av de handlingar som nämnden tagit del av framgår med tydlighet att såväl beslutsfattaren som de två föredragandena saknat erforderliga kunskaper gällande hantering av ärenden enligt inhämtningslagen. Trots detta har beslutsfattaren förlitat sig på de uppgifter som föredragandena lämnat vid föredragningen och inte själv bemödat sig om att ta del av tillämplig lagtext på området. De bestämmelser som nu är av intresse är inte juridiskt komplicerade. Mot den bakgrunden, samt med tanke på beslutsfattarens höga tjänsteställning och juridiska utbildning, torde felet rimligtvis ha kunnat undvikas genom en enkel kontroll av relevant författningstext. Beslutsfattarens likgiltighet framstår som häpnadsväckande.

² Se nämndens uttalande den 18 november 2015 ”Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation vid Polismyndigheten, region Syd” (dnr 169-2015).

Högsta domstolen har i en dom den 9 juni 2016 gällande tjänstefel bestående i underlåtenhet att frige häktad person anfört bl.a. följande. ”Oavsett utformningen av interna styrdokument bör en domare, genom egna instruktioner eller på annat sätt, se till att underlaget för de kontroller som han eller hon ansvarar för är tillräckligt.”³ Av detta rättsfall får anses följa att avsaknaden av interna styrdokument inte befriar beslutsfattare inom Polismyndigheten från att på egen hand förvissa sig om innehållet i tillämpliga rättsregler. Det nu sagda gäller i vart fall vid åtgärder som innebär åsidosättande av de grundläggande fri- och rättigheterna enligt regeringsformen och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Fel vid tillämpning av bestämmelser om straffprocessuella tvångsmedel innebär i realiteten att det skydd för den enskildes personliga integritet som föreskrivs i bl.a. 2 kap. 6 § regeringsformen har trätts för när. Det finns därför anledning att se mycket allvarligt på felaktiga handlanden av nu aktuellt slag. Beslutet om inhämtning har verkställts. Dessutom har uppteckningarna av inhämtade uppgifter funnits tillgängliga hos Polismyndigheten i en månad innan de förstördes.

Nämnden konstaterar att Polismyndighetens felaktiga hantering av inhämtningsärendet är betänklig.

5. BESLUT

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Sigurd Heuman

I avgörandet har deltagit: Sigurd Heuman (ordförande), Barbro Thorblad, Cecilia Dalman Eek, Linnéa Darell, Berit Jóhannesson, Zayera Khan, Christina Linderholm, Ewa Samuelsson, Mats Sander och Jonas Åkerlund (enhälligt).

Föredragande: Anna Backman

Expedition till:

Polismyndigheten, Rättsavdelningen, enheten för rättslig styrning och stöd (dnr A179.658/2016)

³ NJA 2016 s. 453